

למעשה, עיקר הוויכוח הוא לא עם אלתרמן המוקדם, אלא עם אלתרמן המאוחר של שירי *עיד היונה*, שהופיע לאחר ארבע-עשרה שנות שתיקה (1957). שירי *עיד היונה* שהם שירי "אפוס הקוממיות של היהודים בארצם" (כהגדרת יריב בן אהרון, ראה *מסכת שירי עיד היונה*, הקיבוץ המאוחד ומדרשת אורנים, 2015), לא התקבלו כך בשעתם. נהפוך הוא. *עיד היונה* הופיע חמש שנים לאחר הופעת כתב העת 'לקראת' ושנתיים לפני "הרהורים על שירת אלתרמן", כלומר, כאשר המחנה "האנטי-אלתרמני" כבר היה מחנה הרוב שדעת הקהל נטתה אחריו. גלזמן אינו חוסך שום פיסת מידע ממסיבת ההשקה לכבוד *עיד היונה*, שנערכה בביתם של אהרון מגד ואידה צורית, כדי לשכנענו שהיא הסתיימה במבוכה גדולה לנוכחים ובמפח נפש לאלתרמן. (שלונסקי, למשל, שהזדרז לעזוב לחש לכל מי שביקש לשמוע: "שירי עיד היונה הם טור שביעי מורחב"). העובדות הללו בעיקרן ידועות זה מכבר, ומה שמאכזב בספרו של גלזמן הוא העובדה שכשישים שנה לאחר אותו אירוע, הוא חוזר עליהן מילה במילה כאילו מאומה לא השתנה. בבואו לכתוב את מחקריו כיום, שב גלזמן ופוסק בנחרצות כי "המהלך השירי אידיאולוגי של אלתרמן נכשל כישלון חרוץ והספר הטיל מעין כתם על דמותו ועל אמינותו של המשורר" (עמ' 68). האומנם? עד כדי כך!

כאן לדעתי טמון הכשל שלו. שלא כיריב בן אהרון, *במסכת שירי עיד היונה* (ראה לעיל), גלזמן אינו מהרהר מחדש על שירת אלתרמן, גם לא על שירת המשוררים המלנכוליים ולא על הפואטיקה של זך, שמא נזקה היה רב מתועלתה למשוררי הדורות הבאים.

לטעמי, דבר אחד טוב בכל זאת עושה ספרו של גלזמן. הוא מחזיר את אלתרמן ואת שירי *עיד היונה* אל קדמת הבימה. אלתרמן, מתברר מן התזה שמציע גלזמן, היה המשורר היחיד שלא נפלו עליו טראומה ודיכאון והוא סירב למלנכוליה בעקבות הקמת המדינה. במבט לאחור, דומני שזו זכות גדולה שטרם הוערכה כראוי.

ספק אם גלזמן עושה שירות טוב לנתן זך, כאשר הוא מביא בשלמות את שירו 'אני לעצמי אני שר' בתור "דוגמה מובהקת לפואטיקה המלנכולית של שנות החמישים" (עמ' 58). כל כמה שהוא מנסה לפאר ולפרש את השיר, הוא נותר בלתי מרשים בעליל. גלזמן כותב כי "מה שבולט בשיר הוא השימוש המרובה במילה 'אני' המופיעה 12 פעמים ב-15 שורות השיר. בכך מזמין הדובר בשיר את הקריאה הרווחת בשירת דור המדינה ככזו השמה את הדגש על האינדיבידואלי" (עמ' 59). ואני תמה, האומנם זו מעלה שירית כה גדולה?

לעניות דעתי שום שורה משורות "אני לעצמי אני שר" לא יכולה להתמודד עם שורה משורות שירי *עיד היונה*, שאינה שרה לעצמה, אלא למשהו גדול ממנה. אלתרמן מודע למשימה הקשה שהעמיס על כתפיו ומזהיר עצמו מפניה. לא תמיד הוא עומד בה בהצלחה, אבל האזהרה עצמה מנוסחת נפלא ומכמירת לב לא פחות.

לְשִׁיר אֶת הַפְּרָטִים הַמְצַטְרָפִים, לֹא אֶת הַסְּכּוּם.
לְבּוֹא עֲדֵיו בְּלִי קְפִיצַת הַדְּרֹךְ וְסוּד לְחַשׁ.
לְתֵת בְּנֶאֱמָר לֹא אֶת הַקְּמַח הַטְּחוּן
כִּי אֶת רֵעֵשׂ הַקְּמָה הַמְשִׁתּוֹחַחַת.

לֹא לְעַגֵּל. לְתֵת בְּשִׁיר מְפֹלֵשׁ אֶל אֶרֶץ וְשָׁמְיָהּ. (ליל תמורה, ה)

האחד שסירב למלנכוליה

ספרו של מיכאל גלזמן *שירת הטבועים - המלנכוליה של הריבונות בשירה העברית בשנות החמישים והשישים*, זוכה פרס בהט (אוניברסיטת חיפה, ידיעות אחרונות, 2018) לא עורר בי חשק רב לקוראו. הן התזה כולה כבר כלולה בשמו. וכך גם נאמר על גב העטיפה: "ספר זה מציע קריאה מחודשת בפרקים אחדים בשירה הישראלית שנכתבה בשנות החמישים והשישים שנתנה ביטוי לתחושות של אובדן וחסר שהתעוררו לאחר הניצחון במלחמת העצמאות והקמת המדינה. את התחושות הללו מבקש ספר זה לכנות המלנכוליה של הריבונות". אכן, כצפוי! ובכל זאת כפיתי על עצמי לעיין בו,

בעיקר בעקבות הקטילה הברוטלית המיותרת (גם אם אני מסכים עם מקצת דבריו), שביצע בו יהודה ויזן במאמרו 'בספרים' (02.11.18).

המדובר במשוררים שהתקצבו סביב כתב העת 'לקראת' (1952) בראשות נתן זך, ובהם משה דור, אריה סיון, משה בן שאול, בנימין הרשב, יהודה עמיחי ודוד אבידן, שנקראו אחר כך משוררי "דור המדינה". איני בטוח עד כמה היו מסכימים עם התיוג "מלנכולים", (תיוג שממנו הסתייג גם גבריאל מוקד במכתבו ל'ספרים' שנקרא "היינו דווקא שמחים"), אבל מאחר שכולם, להוציא זך, כבר אינם בין החיים, אין ביכולתם למחות. משוררים אלה, לטענתו של פרופ' גלזמן (ראש החוג לשעבר לספרות באוניברסיטת תל-אביב), נותרו, אללי, כבר למחרת קום המדינה, ללא חזון להגשימו ושקעו בטרומה, דיכאון ומלנכוליה. כפי שכותרת חמוטל צמיה עמיתה למחקר של גלזמן, "מימוש החלום, שהוא רגע השיא של התנועה הלאומית, הוא גם סופה" (עמ' 89). כך ממש! אכן, "אין כל חדש תחת השמש".

אולם ככל שהוספתי לקרוא התברר לי, בכל זאת, כי יש חדש תחת השמש. שכן לגלזמן אירע מקרה בלעם, בא לקלל ונמצא מברך. כי לא פחות משהספר עוסק בנתן זך ובשירה המלנכולית, הוא עוסק גם ביריבו, נתן אלתרמן ובשירה ההרואית. הן גם את המניפסט של זך נגד אלתרמן ("הרהורים על שירת נתן אלתרמן" 1959), שהוא עיקר הפואטיקה של זך ובני דורו, אפשר להעמיד על שלושה עיקרים אנטי-אלתרמניים: אנטי-קולקטיביות (קרי אינדיבידואליות), אנטי-לאומיות (קרי אוניברסליות), אנטי-צורניות (קרי שפת דיבור וחריזה חופשית).